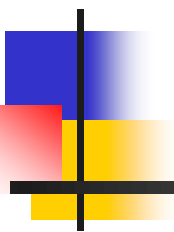

BERZE I BERZANSKO POSLOVANJE

**Pravni fakultet
Univerziteta u Travniku**

MODUL II. OSNOVNA OBILJEŽJA BERZE I BERZANSKOG POSLOVANJA – 1. dio

PRIREDIO

Prof. dr. Faruk Jašarević

CILJEVI IZLAGANJA

- **DEFINIRATI OSNOVNA OBILJEŽJA BERZI**
- **ELABORIRATI OSNOVE BERZANSKOG POSLOVANJA**

1. POJAM I KARAKTERISTIKE BERZI KAO TRŽIŠTA

- **BERZE** SU ORGANIZIRANA I STRIKTNO REGULIRANA **FINANCIJSKA TRŽIŠTA** NA KOJIMA SE TRGUJE VRIJEDNOSNIM PAPIRIMA, ROBOM, USLUGAMA ILI VALUTAMA
- **TRGOVANJE NA BERZAMA** ZASNOVANO JE NA **PRINCIPU PONUDE I POTRAŽNJE**

1. POJAM I KARAKTERISTIKE BERZI KAO TRŽIŠTA

- **BERZE** U OSNOVI SLUŽE KAO **PRIMARNA TRŽIŠTA** NA KOJIMA KORPORACIJE, VLADE I DRUGE ORGANIZACIJE I INSTITUCIJE MOGU **PRIKUPLJATI/POVEĆATI KAPITAL** USMJERAVANJEM **SREDSTAVA** INVESTITORA U **PRODUKTIVNE** POTHVATE

1. POJAM I KARAKTERISTIKE BERZI KAO TRŽIŠTA

- **BERZE** IMAJU I SEKUNDARNU ULOGU ZAHVALJUJUĆI KOJOJ INVESTITORI MOGU PRODATI SVOJE VRIJEDNOSNE PAPIRE ZA GOTOVINU DRUGIM INVESTITORIMA I NA TAJ NAČIN UMANJITI INVESTICIJSKE RIZIKE I ODRŽAVATI FINANSIJSKI SISTEM LIKVIDNIM

1. POJAM I KARAKTERISTIKE BERZI KAO TRŽIŠTA

- **BERZE** FUNKCIONIRAJU POD **STROGIM PRAVILIMA** A ONA SU **OBAVEZUJUĆA** ZA **SVE KOJI UČESTVUJU U TRGOVINI NA BERZAMA**
- **KONTROLU NAD POSLOVANJEM BERZI VRŠI DRŽAVA, NAJČEŠĆE PUTEM KOMISIJE ZA VRIJEDNOSNE PAPIRE**

1. POJAM I KARAKTERISTIKE BERZI KAO TRŽIŠTA

- **KOMISIJA MOŽE OBUSTAVITI RAD BERZE** POD UVJETIMA ODREĐENIM KAO NEREGULARNI TRŽIŠNI UVJETI
- **BERZA MOŽE ODREDITI PRESTANAK TRGOVINE SVOJIM INSTRUMENTIMA KADA, NPR. UVJETI UTVRĐENI ZA LISTING NISU ISPUNJENI**

1. POJAM I KARAKTERISTIKE BERZI KAO TRŽIŠTA

- PRETEČE SAVREMENIH BERZI MOGU SE PRONAĆI U **ANTIČKOJ GRČKOJ**, GDJE SE PUTEM **TZV. "TRAPEZITA"**, (OD GRČKOG JEZIKA: TRAPEZA – STOL, DESK), ŠTO BI PRIBLIŽNO ODGOVARALO FUNKCIJI **DANAŠNJIH BERZANSKIH POSREDNIKA**, RAZMJENJIVALI NOVAC I POZAJMICE

1. POJAM I KARAKTERISTIKE BERZI KAO TRŽIŠTA

- SLIČNE FORME SU DJELOVALE U VELIKIM SREDNJOVJEKOVNIM TRGOVAČKIM CENTRIMA ITALIJE
- SMATRA SE DA JE PRVA "PRAVA" PRETEČA BERZI FUNKCIONIRALA U XIV STOLJEĆU U BELGIJI I DA JU JE USTANOVILA PORODICA TRGOVACA **VAN DER BEURZE**

1. POJAM I KARAKTERISTIKE BERZI KAO TRŽIŠTA

- ZA OVU PORODICU SE NAVODI PODATAK DA JE **PORIJEKLOM IZ ITALIJE**, IZ VENECIJE (DELLA BORSA)
- U ITALIJANSKOM JEZIKU SE NALAZI I PORIJEKLO RIJEČI BERZA (OD ITAL: BORSA – KESA, VREĆA)

1. POJAM I KARAKTERISTIKE BERZI KAO TRŽIŠTA

- **BERZA U LONDONU**, NAJVEĆA U EUROPI, PRVOBITNO JE NEFORMALNO FUNKCIONIRALA PO LONDONSKIM ČAJDŽINICAMA
- **GODINE 1801. FORMIRA SE KAO REGULIRANA BERZA**, SA FORMALNIM ČLANSTVOM

1. POJAM I KARAKTERISTIKE BERZI KAO TRŽIŠTA

- TA SE GODINA SE UZIMA KAO GODINA NJENOG ZVANIČNOG USTANOVLJENJA, GODINA OSNIVANJA **MODERNE LONDONSKE BERZE**

1. POJAM I KARAKTERISTIKE BERZI KAO TRŽIŠTA

- DANAS JE **LONDON STOCK EXCHANGE (LSE)** JEDNA OD TRI NAJVEĆE BERZE NA SVIJETU, PORED ONIH U
 - **NEW YORKU (NEW YORK STOCK EXCHANGE – NYSE), I**
 - **TOKIJU (TOKYO STOCK EXCHANGE – TSE)**

1. POJAM I KARAKTERISTIKE BERZI KAO TRŽIŠTA

- U POČETKU, TRGOVANJE NA BERZAMA SE ODVIJALO NA **PODIJU ZA TRGOVANJE**, GDJE SU SE UČESNICI U TRGOVANJU NADMETALI GLASNIM INSTRUKCIJAMA

1. POJAM I KARAKTERISTIKE BERZI KAO TRŽIŠTA

- **BERZA OBEZBJEĐUJE**
 - KONTINUIRANO (ELEKTRONSKO TRGOVANJE DAJE MOGUĆNOST POSLOVANJA BERZI 24 SATA NA DAN), I
 - POSTOJANO TRŽIŠTE ZA KUPOVINU I PRODAJU VRIJEDNOSNIH PAPIRA, ROBA, USLUGA I NOVCA

1. POJAM I KARAKTERISTIKE BERZI KAO TRŽIŠTA

- **VRIJEDNOSNI PAPIRI SU DOKUMENTI KOJIMA SE EMITENT OBAVEZUJE NA ISPLATU**
 - **NOVCA**
 - **KAMATE**
 - **ZARADE ILI**
 - **DIVIDENDE**

1. POJAM I KARAKTERISTIKE BERZI KAO TRŽIŠTA

- NA SAVREMENIM BERZAMA, TRGOVANJE VRIJEDNOSNIM PAPIRIMA SE NAJVEĆIM DIJELOM OBAVLJA PUTEM
 - TELEFONA
 - I
 - ELEKTRONSKI - „ON-LINE”

1. POJAM I KARAKTERISTIKE BERZI KAO TRŽIŠTA

- **NA GOTOVO SVIM BERZAMA TRGUJE SE PO PRINCIPU **AUKCIJE**, GDJE SE UČESNICI NADMEĆU**
 - **DAVANJEM PONUDA ZA KUPOVINU,**
 - **ODNOSNO,**
 - **IZDAVANJEM NALOGA ZA PRODAJU**

1. POJAM I KARAKTERISTIKE BERZI KAO TRŽIŠTA

- **VRIJEDNOSNI PAPIRI U UŽEM SMISLU SU INVESTICIJSKI INSTRUMENTI KOD KOJIH POSTOJI RIZIK ULAGANJA ALI JE ON KOMPENZIRAN MOGUĆNOŠĆU ZARADE**
- **VRIJEDNOSNI PAPIRI SU DIONICE, OBVEZNICE...**

1. POJAM I KARAKTERISTIKE BERZI KAO TRŽIŠTA

- **DIONICE I OBVEZNICE SE**
 - **PRODAJU I KUPUJU NA TRŽIŠTU
KAPITALA**
 - **|**
 - **PREDSTAVLJAJU NAJZNAČAJNIJU
SKUPINU FINANCIJSKIH
INSTRUMENTATA KOJIMA SE TRGUJE**

1. POJAM I KARAKTERISTIKE BERZI KAO TRŽIŠTA

- **VRIJEDNOSNI PAPIRI U ŠIREM SMISLU SU I INSTRUMENTI KREDITA I PLAĆANJA, KAO ŠTO SU ČEKOVI, MJENICE I SLIČNO**

1. POJAM I KARAKTERISTIKE BERZI KAO TRŽIŠTA

- **VRIJEDNOSNI PAPIR** MORA SADRŽAVATI NEKOLIKO OBVEZNIH ELEMENATA:
 - OZNAKU VRSTE
 - NAZIV I SJEDIŠTE EMITENTA
 - OBAVEZU
 - POTPIS
 - SERIJSKI BROJ
 - DATUM I MJESTO EMISIJE

1. POJAM I KARAKTERISTIKE BERZI KAO TRŽIŠTA

- **BERZA** IMA FUNKCIJU PROCJENE VRIJEDNOSNIH PAPIRA KOJE EMITIRAJU EKONOMSKI SUBJEKTI
- TEMELJEM TOGA, INVESTITOR MOŽE IMATI UVID U NJIHOVU STVARNU VRIJEDNOST U BILO KOJEM TRENUTKU

1. POJAM I KARAKTERISTIKE BERZI KAO TRŽIŠTA

- **OSIM TOGA, MOŽE VRŠITI I
USPOREĐIVANJE EKONOMSKIH
SUBJEKATA KOJI PRIPADAJU ISTOJ
INDUSTRIJSKOJ GRANI PUTEM
KOTACIJE**

1. POJAM I KARAKTERISTIKE BERZI KAO TRŽIŠTA

- **KOTACIJA** JE FORMIRANJE CIJENE PO KOJOJ SE FINANCIJSKI INSTRUMENT PRODAJE ILI KUPUJE NA BERZI
- **KOTACIJA** JE REZULTAT NADMETANJA PRODAVACA I KUPACA

1. POJAM I KARAKTERISTIKE BERZI KAO TRŽIŠTA

- **BERZA JE EKONOMSKI BAROMETAR,**
INDIKATOR FINANCIJSKOG „ZDRAVLJA“
 - EMITENATA
 - KOMPANIJA
 - ILI
 - DRŽAVA

1. POJAM I KARAKTERISTIKE BERZI KAO TRŽIŠTA

- **ZAHVALJUJUĆI STANDARDIZACIJI
PREDMETA TRGOVANJA MOŽE SE
TRGOVATI**
 - **ROBOM KOJA NIJE FIZIČKI PRISUTNA**
 - **ROBOM KOJA NIJE JOŠ NI
PROIZVEDENA ...**

1. POJAM I KARAKTERISTIKE BERZI KAO TRŽIŠTA

...

- **ROBOM KOJA JOŠ NIJE DOVEZENA NA MJESTO TRGOVANJA (KUPAC JE NIJE VIDIO)**
- **|**
- **CIJENOM ROBE U BUDUĆNOSTI**

1. POJAM I KARAKTERISTIKE BERZI KAO TRŽIŠTA

- **BERZA** OMOGUĆAVA I UBRZAVANJE PROCESA FORMIRANJA KAPITALA
- **BERZA** STVARA NAVIKU ŠTEDNJE, INVESTIRANJA I PREUZIMANJA RIZIKA KOD INVESTITORA, ODNOSNO DAJE MOGUĆNOST PRETVARANJA NJIHOVE ŠTEDNJE U **PROFITABILNU INVESTICIJU**

1. POJAM I KARAKTERISTIKE BERZI KAO TRŽIŠTA

- **BERZA** OMOGUĆAVA SIGURNO I RAVNOPRAVNO TRGOVANJE JER SE TRANSAKCIJE PROVODE PO STRIKTNIM PRAVILIMA

1. POJAM I KARAKTERISTIKE BERZI KAO TRŽIŠTA

- **UPRAVNA STRUKTURA BERZE**
KONTROLIRA RAD SVOJIH ČLANOVA
- **BERZA** OMOGUĆAVA JAVNE POZAJMICE
– SLUŽI KAO **PLATFORMA** NA KOJOJ SE
NA TRŽIŠTE DAJU **DRŽAVNE OBVEZNICE**

1. POJAM I KARAKTERISTIKE BERZI KAO TRŽIŠTA

- NA **BERZAMA** SE BRZO I JEDNOSTAVNO VRŠI PORAVNAVANJE TRANSAKCIJA IZMEĐU UČESNIKA, PO PRINCIPU PORAVNANJA POTRAŽIVANJA I DUGOVANJA, ODNOSNO **TRGOVANJA I SALDIRANJA**

1.1. Pojam berzi

- **TRŽIŠTE U NAJŠIREM SMISLU PREDSTAVLJA**
 - **ORGANIZIRANO MJESTO NA KOME SE SUSREĆU PONUDA I POTRAŽNJA ROBE**
 - **PRI ČEMU**
 - **DOLAZI DO FORMIRANJA CIJENE**

1.1. Pojam berzi

- **TRŽIŠTE** NORMALNO PODRAZUMIJEVA I **PLAĆANJE**, KOJE SE NALAZI NA STRANI **POTRAŽNJE**
- TIME JE **NOVAC** POSTAO SASTAVNI DIO **TRŽIŠTA**, A **SVJETSKI NOVAC** UVJET **NASTANKA** I **RAZVOJA** **SVJETSKOG TRŽIŠTA**

1.1. Pojam berzi

- **TRŽIŠNA PRIVREDA JE NASTALA
POJAVOM NOVCA KAO SPECIFIČNE
ROBE**

1.1. Pojam berzi

- **FINANCIJSKO TRŽIŠTE** PODRAZUMIJEVA SVE INSTITUCIJE I POSTUPKE POMOĆU KOJIH SE KUPCI I PRODAVCI **POVEZUJU** DA BI
 - **NAPLATILI POTRAŽIVANJA,**
 - **RAZMIJENILI NOVAC ...**

1.1. Pojam berzi

...

■ **ILI**

■ **PLASIRALI NOVČANU AKTIVU,**

**BEZ OBZIRA NA PORIJEKLO ROBE,
USLUGA, NOVČANIH SREDSTAVA I
KAPITAL**

1.1. Pojam berzi

- **FINANCIJSKA TRŽIŠTA**, U NAJOPĆIJEM SMISLU MOGU SE PODIJELITI NA
 - **ORGANIZIRANA TRŽIŠTA**
 - **I**
 - **NEORGANIZIRANA TRŽIŠTA**

1.1. Pojam berzi

- **ORGANIZIRANO TRŽIŠTE** PREDSTAVLJA PROSTOR ILI EKONOMSKI MILJE GDJE SE
 - **SUSREĆE PONUDA I POTRAŽNJA I FORMIRA CIJENA, I**
 - **OBAVLJA TRGOVINA FINANCIJSKIM INSTRUMENTIMA**

1.1. Pojam berzi

- **STOGA SE SEKUNDARNA TRŽIŠTA KAO ORGANIZIRANA TRŽIŠTA DIJELE NA**
 - **BERZE**
 - **I**
 - **VANBERZANSKI PROMET**

1.1. Pojam berzi

- **SVAKA BERZA PREDSTAVLJA ORGANIZIRANO FINANCIJSKO TRŽIŠTE**
- **SVAKO ORGANIZIRANO TRŽIŠTE NIJE BERZA**

1.1. Pojam berzi

- **TRŽIŠTE OMOGUĆAVA**
 - USMJERAVANJE **VIŠKOVA** TAMO GDJE SE MOGU NAJBOLJE PLASIRATI, I
 - POPUNU **MANJKOVA** S MJESTA GDJE SE NJIHOVE POTREBE MOGU NAJBOLJE ZADOVOLJITI

1.1. Pojam berzi

- OVI KAPACITETI OVISE OD **MATERIJALIH SREDSTAVA**: ZEMLJE, OBJEKATA, MAŠINA I ZNANJA KOJI SE MOGU KORISTITI ZA **PROIZVODNJU ROBE I USLUGA**
- NASUPROT TAKVIM **MATERIJALNIM SREDSTVIMA** STOJI **FINANCIJSKA AKTIVA**, PUTEM **DIONICA I OBVEZNICA**

1.1. Pojam berzi

- **OVAKVI VRIJEDNOSNI PAPIRI NISU NIŠTA VIŠE OD LISTA PAPIRA, ŠTO JE VJEROVATNIJE, PODATAK UNIJET U KOMPJUTER, I NE DOPRINOSE DIREKTNO PROIZVODNOM KAPACITETU PRIVREDE**

1.1. Pojam berzi

- UMJESTO TOGA, **FINANCIJSKA AKTIVA** PREDSTAVLJA **SREDSTVO** POMOĆU KOJIH POJEDINCI I U DOBRO RAZVIJENIM PRIVREDAMA POLAŽU **PRAVO NA MATERIJALNU AKTIVU**

1.1. Pojam berzi

- **FINANCIJSKA AKTIVA SE ODNOSI NA POTRAŽIVANJA PRIHODA STVORENIH MATERIJALNIM SREDSTVIMA (ILI POTRAŽIVANJIMA DRŽAVNIH PRIHODA)**

1.1. Pojam berzi

- AKO OSOBA NE MOŽE BITI VLASNIK TVORNICE AUTOMOBILA (**MATERIJALNA AKTIVA**), IPAK MOŽE KUPITI DIONICE KOMPANIJE *GENERAL MOTORS* ILI *TOYOTA* (**FINANCIJSKA AKTIVA**), I NA TAJ NAČIN DOBITI DIO PRIHODA STVORENOG PROIZVODNJOM AUTOMOBILA

1.1. Pojam berzi

- **DOK** **MATERIJALNA** **SREDSTVA**
STVARAJU NETO PRIHOD U PRIVREDI,
FINANCIJSKA AKTIVA **JEDNOSTAVNO**
ODREĐUJE RASPODJELU PRIHODA ILI
BOGATSTVA MEĐU INVESTITORIMA

1.1. Pojam berzi

- **SVAKA OSOBA MOŽE IZABRATI:**
 - **HOĆE LI SVOJE BOGATSTVO POTROŠITI DANAS?**
 - **ILI**
 - **HOĆE LI ULAGATI ZA BUDUĆNOST?**

1.1. Pojam berzi

- **AKO SE OSOBA ODLUČI ZA INVESTIRANJE, ONA SVOJE BOGATSTVO MOŽE**
 - **ULOŽITI U FINANCIJSKU AKTIVU**
 - **KUPUJUĆI RAZLIČITE VRIJEDNOSNE PAPIRE**

1.1. Pojam berzi

- **KAD INVESTITORI KUPUJU VRIJEDNOSNE PAPIRE KOMPA NIJE, KOMPA NIJE TAKO PRIKUPLJEN NOVAC KORISTE ZA KUPOVINU MATERIJALNIH SREDSTAVA, KAO ŠTO SU OPREMA, TEHNOLOGIJA ILI ZALIHE**

1.1. Pojam berzi

- **PRINOS OD VRIJEDNOSNIH PAPIRA**
PROIZILAZI IZ
 - **PRIHODA STVORENOG MATERIJALNIM SREDSTVIMA**
 - **KOJA SU**
 - **FINANCIRANA IZDAVANJEM VRIJEDNOSNIH PAPIRA**

1.1. Pojam berzi

- **TRGOVCI SU RAZVILI ČITAV NIZ TRŽIŠNIH INSTITUCIJA KOJE PREDSTAVLJAJU STANDARDNA MJESTA OKUPLJANJA: ...**

1.1. Pojam berzi

- **PIJACE**
- **SAJMOVI**
- **AUKCIJE**
- **MALOPRODAJNI I VELEPRODAJNI
OBJEKTI, I**
- **BERZE**

1.1. Pojam berzi

- **NAJVEĆI STEPEN STANDARDIZACIJE DOŽIVJELE SU BERZE**
- **POSTOJI VIŠE DEFINICIJA I VIŠE NAČINA DEFINIRANJA POJMA BERZA**

1.1. Pojam berzi

- **BERZA SE NAJČEŠĆE DEFINIRA KAO PROSTOR NA KOME SE TRGUJE DUGOROČNIM FINANCIJSKIM INSTRUMENTIMA**

1.1. Pojam berzi

- **BERZA** PREDSTAVLJA ORGANIZIRANO SEKUNDARNO TRŽIŠTE VRIJEDNOSNIH PAPIRA/HARTIJA OD VRIJEDNOSTI SA
 - PRECIZNIM I STROGO UTVRĐENIM PRAVILIMA TRGOVANJA I PRAVILIMA PRIJEMA TRŽIŠNOG MATERIJALA NA BERZI ...

1.1. Pojam berzi

...

■ |

- **POTPUNO PRECIZNIM KRITERIJIMA KOJI REGULIRAJU UVJETE I NAČIN ZA PRIJEM U ČLANSTVO NA BERZI**

1.1. Pojam berzi

- **BERZA** PREDSTAVLJA NAJEFIKASNIJU TRŽIŠNU INSTITUCIJU KOJA OMOGUĆAVA
 - BRZU KUPOPRODAJU RAZLIČITIH VRSTA BERZANSKIH MATERIJALA
 - U RELATIVNO KRATKOM VREMENSKOM ROKU

1.1. Pojam berzi

- ROBE SE PRODAJU U SLOŽENOM SISTEMU KANALA **MARKETINGA**
- SAMO **STANDARDIZIRANE** ROBE SE KUPUJU I PRODAJU PREKO **BERZE**
- **BANKE** ODOBRAVAJU RAZLIČITE **KREDITE** I TE OPERACIJE SPADAJU U **FINANCIJSKO TRŽIŠTE**, A NE I U **BERZANSKE AKTIVNOSTI**

1.1. Pojam berzi

- **PREKO BERZE SE PLASIRA I NABAVLJA NOVAC, DEVIZE I KAPITAL SAMO PUTEM KUPOVINE I PRODAJE VRIJEDNOSNIH PAPIRA**
- **MASA USLUGA ZAKLJUČUJE SE NA TRŽIŠTU, A PREKO BERZE SE PLASIRAJU SAMO USLUGE POMORSKOG I USLUGE AVIO PRIJEVOZA**

1.1. Pojam berzi

- U NAJŠIREM SMISLU RIJEČI **BERZA** PREDSTAVLJA MEĐUSOBNE INTERAKTIVNE ODNOSI SVIH **UČESNIKA** NA TRŽIŠTU KAO ŠTO SU:
 - **EMITENTI (IZDAVAOCI) TRŽIŠNOG MATERIJALA**
 - **SVE FIZIČKE I PRAVNE OSOBE KOJE NA BILO KOJI NAČIN UČESTVUJU U PROCESU TRGOVANJA NA BERZI...**

1.1. Pojam berzi

- PRATEĆE AGENCIJE
- NADZORNI ORGANI
- KLIRINŠKE KUĆE I REGISTRI
VRIJEDNOSNIH PAPIRA
- POSREDNICI NA BERZI
- MEDIJI
- SAMA BERZA KAO INSTITUCIJA U
UŽEM SMISLU RIJEČI

1.1. Pojam berzi

- **BERZA U UŽEM SMISLU RIJEČI PREDSTAVLJA SREDIŠTE OKO KOGA SE NALAZE OSTALI UČESNICI NA BERZANSKOM TRŽIŠTU**

1.1. Pojam berzi

- **BERZA** NE UTVRĐUJE CIJENU TRŽIŠNOG MATERIJALA, VEĆ UTVRĐUJE **KRITERIJE O NAČINU TRGOVANJA**
- U PROCESU TRGOVANJA FORMIRA SE **CIJENA TRŽIŠNOG MATERIJALA**
- **BERZA** SE UMNOGOME RAZLIKUJE OD DRUGIH TRŽIŠTA GDJE SE OBAVLJA TRGOVINA

1.1. Pojam berzi

- **RADI UOČAVANJA RAZLIKE IZMEĐU BERZE I DRUGIH MJESTA ZA TRGOVANJE POTREBNO JE IMATI U VIDU NEKOLIKO ELEMENATA KOJI SU KARAKTERISTIČNI ZA BERZANSKO TRGOVANJE**

1.1. Pojam berzi

- **RADI SE O SLJEDEĆIM ELEMENTIMA:**
 - **GDJE?**
 - **KADA?**
 - **ŠTO?**
 - **KAKO?**
- **BERZA JE ODREĐENA ELEMENTIMA KAO ŠTO SU: ...**

1.1. Pojam berzi

- **MJESTO TRGOVANJA**
- **PREDMET TRGOVINE**
- **UVJETI ZA TRGOVINU (PRAVILA TRGOVANJA)**
- **UČESNICI U TRGOVINI**
- **VRSTE TRGOVINE**

1.1. Pojam berzi

- **BERZA** JE, DAKLE, SAMO **DIO** TRŽIŠTA, **POTPUNO SPECIFIČNO TRŽIŠTE**
- **KADA SE GOVORI O ORGANIZACIONOJ STRUKTURI BERZANSKIH TRŽIŠTA, ONA MOGU BITI ORGANIZIRANA NA DVA NAČINA: ...**

1.1. Pojam berzi

- **PRVI OBLIK SU BERZE, NA KOJIMA SE SUSREĆU KUPCI I PRODAVCI BERZANSKOG MATERIJALA (ILI NJIHOVI AGENTI I POSREDNICI) KAKO BI OBAVILI TRGOVINU**

1.1. Pojam berzi

- DRUGI OBLIK JE **VANBERZANSKO TRŽIŠTE**, KOJE SE JOŠ NAZIVA I **OTC (OVER THE COUNTER) MARKET**, ŠTO BI U DOSLOVNOM PRIJEVODU ZNAČILO: **“PREKO ŠALTERA”**

1.1. Pojam berzi

- **VANBERZANSKO TRŽIŠTE** JE MANJE FORMALIZIRANO I MANJE RIGOROZNO U ODNOSU NA OFICIJELNO BERZANSKO TRŽIŠTE, ALI JE UJEDNO I VEOMA **KONKURENTNO**

1.1. Pojam berzi

- **BERZA JE**

- **PRAVNA OSOBA ORGANIZIRANA KAO DIONIČARSKO DRUŠTVO ILI DRUŠTVO S OGRANIČENOM ODGOVORNOŠĆU, KOJA**
- **OBAVLJA DJELATNOST ORGANIZIRANE PRODAJE RAZLIČITIH BERZANSKIH MATERIJALA**

1.1. Pojam berzi

- **BERZA JE**

- **ORGANIZACIJA, UDRUŽENJE ILI SKUPINA LJUDI, KOJI**
- **ČINE, ODRŽAVAJU ILI ORGANIZIRAJU MJESTO TRGOVANJA ILI OPREMU ZA SPAJANJE KUPACA I PRODAVACA VRIJEDNOSNIH PAPIRA I DRUGIH BERZANSKIH MATERIJALA**

1.1. Pojam berzi

- **BERZA** PREDSTAVLJA ORGANIZIRANI PROSTOR NA KOME SE OBAVLJA KUPOVINA I PRODAJA ODREĐENE VRSTE ROBE
- U INSTITUCIONALNOM SMISLU RIJEČI TO JE **POSLOVNI PROSTOR**, ODNOSNO **POSLOVNI OBJAKAT** U OKVIRU KOGA SE **TRGUJE** BERZANSKIM MATERIJALIMA

1.1. Pojam berzi

- **BERZA NE MOŽE TRGOVATI SAMA SA SOBOM, NEGO OSIGURAVA UVJETE DA BI DRUGI MOGLI KVALITETNO I SIGURNO TRGOVATI**

1.2. Karakteristike berzi

- S OBZIROM NA SPECIFIČNOST ORGANIZACIJE I NAČINA POSLOVANJA NA BERZI, **BERZA** KAO NERAZDVOJNI DIO TRŽIŠTA I TRŽIŠNE PRIVREDE UOPĆE, PREDSTAVLJA **IZUZETNO VAŽAN SEGMENT**, OD ČIJEG POSLOVANJA I USPJEŠNOSTI OVISI ...

1.2. Karakteristike berzi

...

- **USPJEŠNOST DRUGIH TRŽIŠTA,**
- **ODNOSNO**
- **TRŽIŠNE PRIVREDE ODREĐENE**
ZEMLJE I SVJETSKE PRIVREDE U
CJELINI

1.2. Karakteristike berzi

- IZ TIH SE RAZLOGA **BERZA** SMATRA
NAJZNAČAJNIJOM TRŽIŠNOM
INSTITUCIJOM

1.2. Karakteristike berzi

- **KUPOVINA I PRODAJA VRIJEDNOSNIH PAPIRA I DRUGIH BERZANSKIH MATERIJALA NA BERZI SE OBAVLJA KROZ**
 - **DIREKTNE PREGOVORE**
 - **AUKCIJU, ILI**
 - **ELEKTRONSKO UPARIVANJE NALOGA**

1.2. Karakteristike berzi

- **UKOLIKO JE TRGOVANJE ORGANIZIRANO TAKO DA SE OBAVLJA**
 - **NA TAČNO ODREĐENOM MJESTU**
 - **IZMEĐU OVLAŠTENIH BERZANSKIH TRGOVACA ...**

1.2. Karakteristike berzi

...

- SA STANDARDNOM ROBOM
 - U TAČNO ODREĐENO VRIJEME, I
 - PO STROGO DEFINIRANIM PRAVILIMA TRGOVANJA
- TAKVO TRŽIŠTE SE NAZIVA BERZOM**

1.2. Karakteristike berzi

- **TRGOVINA KOJA SE OBAVLJA NA BERZI NAZIVA SE BERZANSKOM TRGOVINOM**
- **SVA OSTALA TRGOVINA KOJA SE OBAVLJA VAN BERZE SE NAZIVA VANBERZANSKOM TRGOVINOM**

1.2. Karakteristike berzi

- **BERZA** PREDSTAVLJA TAČNO
ODREĐENO MJESTO TRGOVANJA
- TAČNO ODREĐENO MJESTO
STOLJEĆIMA JE KRASILO **POSLOVANJE**
BERZI, A AKO SE VIDE ZGRADE GDJE SU
BERZE ORGANIZIRANE TO SU
ARCHITEKTONSKA REMEK DJELA

1.2. Karakteristike berzi

- **UVOĐENJEM ELEKTRONSKE TRGOVINE**
 - **MJESTO JE IZGUBILO ZNAČAJ U DEFINICIJI BERZE,**
 - **MADA JE**
 - **ADRESA BERZE OSTALA ZNAČAJAN SIMBOL NJENOG FUNKCIONIRANJA**

1.2. Karakteristike berzi

- **BERZE** PREDSTAVLJAJU ORGANIZIRANO TRGOVANJE GDJE SE TRGOVINA OBAVLJA IZMEĐU
 - OVLAŠTENIH BERZANSKIH TRGOVACA, ZASTUPNIKA PRODAVACA I KUPACA, KOJI
 - REALIZIRAJU KUPOPRODAJNI PROCES

1.2. Karakteristike berzi

- **OSNOVNA FUNKCIJA BERZE JE OBEZBIJEDITI KONTINUIRANO TRŽIŠTE, ODNOSNO MOGUĆNOST DA SE**
 - **ROBE KUPUJU I PRODAJU PO CIJENAMA KOJE SE FORMIRAJU NA BAZI REALNE PONUDE I POTRAŽNJE, I**
 - **NEZNATNO RAZLIKUJU OD PRETHODNO DOGOVORENIH CIJENA**

1.2. Karakteristike berzi

- **STANDARDIZIRANA ROBA JE ZNAČAJNA KARAKTERISTIKA BERZE**
- **NA BERZI SE NE MOŽE TRGOVATI ROBAMA SUMLJIVOG KVALITETA NEGO SAMO PRVOKLASNIM ROBAMA**
- **TO SU: ...**

1.2. Karakteristike berzi

- ZLATO, PLATINA, OBOJENI METALI, PROIZVODI CRNE METALURGIJE, ŽITARICE, NAFTA I DERIVATI, KAFA, ŠEĆER, ČAJ..., USLUGE ZRAČNOG I POMORSKOG SAOBRAĆAJA KOJIMA SE TRGUJE NA **ROBNIM BERZAMA**
- NOVAC, DEVIZE I VRIJEDNOSNI PAPIRI KOJIMA SE TRGUJE NA **FINANCIJSKIM BERZAMA**

1.2. Karakteristike berzi

- **PREKO DERIVIRANIH BERZANSKIH
MATERIJALA, BERZE SVE VIŠE
SRASTAJU PA NESTAJE ČISTO
RAZGRANIČENJE ROBNIH I
FINANCIJSKIH BERZI**

1.2. Karakteristike berzi

- **STANDARDIZACIJA ODNOSNO FUNGIBILNOST (ZAMJENJIVOST) ROBE OMOGUĆILA JE BERZAMA TRGOVANJE I S ROBOM KOJA NIJE PRISUTNA NA BERZI**

1.2. Karakteristike berzi

- BILO KOJI BERZANSKI MATERIJAL KAO ROBA, DOMAĆI ILI STRANI, DA BI MOGAO BITI UKLJUČEN U **PROMET NA BERZI** MORA BITI **REGISTRIRAN**
- TO ZNAČI DA ROBA I NJEZIN VLASNIK MORAJU PROĆI **RIGOROZNE KONTROLE** U SKLADU S KRITERIJIMA KOJE PROPISUJU DRŽAVA I BERZA

1.2. Karakteristike berzi

- **UKLJUČIVANJE BERZANSKIH
MATERIJALA NA BERZU NAZIVA SE
BERZANSKI LISTING**

1.2. Karakteristike berzi

- **SVE BERZE IMAJU VLASTITE BERZANSKE KOMPOZITNE INDEKSE PUTEK KOJII SE MJERE I USPOREĐUJU**
 - **KRETANJA NA BERZI,**
 - **POSEBNO**
 - **BERZANSKE CIJENE (KOTACIJE)**

1.2. Karakteristike berzi

- **ROBNE ILI PRODUKTNE BERZE MOGU BITI ZAJEDNO ORGANIZIRANE S BERZAMA EFEKATA, A MOGU BITI I POSEBNO ORGANIZIRANE**

1.2. Karakteristike berzi

- **TAČNO ODREĐENO VRIJEME JE SADRŽANO U PRAVILIMA SVAKE BERZE**
- **RAD BERZE ODVIJA SE NA SASTANCIMA KOJI SE ODRŽAVAJU U TAČNO ODREĐENO VRIJEME**

1.2. Karakteristike berzi

- **ČAK I AKO BERZE RADE 24 SATA U PRIKUPLJANJU NALOGA ZA KUPOVINU I PRODAJU NA SVAKOJ BERZI SE I DALJE ZNA U KOJE VRIJEME SE OGLAŠAVA DA SU KONKRETNI NALOZI UPARENI**

1.2. Karakteristike berzi

- **KOD ROBNIH BERZI KADA JE PITANJU VIŠE ROBA KAO BERZANSKIH MATERIJALA, TAČNO SE ZNA KOLIKO SE MINUTA S KOJOM ROBOM TRGUJE NA BERZI ...**

1.2. Karakteristike berzi

- ... (PRIMJERICE KOLIKO SE NA LONDONSKOJ BERZI METALA TRGUJE BAKROM, KOLIKO OLOVOM, KOLIKO CINKOM, KOLIKO KALAJEM..., A U PITANJU SU **MINUTE**)

1.2. Karakteristike berzi

- **KADA SE ZAKLJUČUJU BERZANSKI POSLOVI TAČNO VRIJEME JE SASTAVNI DIO BERZANSKOG POSLOVANJA**

1.2. Karakteristike berzi

- **POSLOVI SE OBAVLJAJU NA NAJBRŽI MOGUĆI NAČIN, S NAJMANJIM GUBLJENJEM VREMENA, PUTEM AUKCIJE UZ**
 - **USMENO IZVIKIVANJE I KORIŠTENJE BROJNIH SKRAĆENICA I OZNAKA**
 - **ILI**
 - **ELEKTRONSKI, ŠTO JE PRAKSA XXI STOLJEĆA**

1.2. Karakteristike berzi

- **PRECIZNA PRAVILA TRGOVANJA SU, TAKOĐER, ZNAČAJNA U DEFINICIJI BERZE**
- **DANAŠNJE BERZE SU VISOKO ORGANIZIRANA TRŽIŠTA**

1.2. Karakteristike berzi

- **BERZANSKI POSLOVI SE OBAVLJAJU**
 - **PREKO POSREDNIKA, ILI**
 - **NEPOSREDNO MEĐU ČLANOVIMA BERZE**
- **ČLANOVI BERZE MOGU BITI SAMO REGISTRIRANI BERZANSKI TRGOVCI**

1.2. Karakteristike berzi

- **SVI POSLOVI OBAVLJAJU SE PREKO OVLAŠTENIH BERZANSKIH TRGOVACA KOJI**
 - **DIREKTNO UČESTVUJU U KUPOVINI I PRODAJI, A**
 - **DRUGI BROKERI I DILERI, KAO BERZANSKI POSREDNICI, MORAJU TRGOVATI TAKO ŠTO DAJU NALOGE OVLAŠTENIM TRGOVCIMA**

1.2. Karakteristike berzi

- NA **BERZI** SE RADI PO STROGIM I UNAPRIJED POZNATIM **PRAVILIMA**
- POŠTO SE **BERZANSKO POSLOVANJE** ZASNIVA NA **POVJERENJU**, PRAVILA TRGOVANJA MORAJU BITI **STANDARDIZIRANA** I **UNAPRIJED POZNATA** SVIM **UČESNICIMA** U **BERZANSKOJ TRGOVINI**

1.2. Karakteristike berzi

- **BERZANSKI POSLOVI SE OBAVLJAJU**
 - **POD KONTROLOM BERZANSKIH ORGANA I UPRAVE**
 - **|**
 - **POD NADZOROM DRŽAVE I NJENIH ORGANA**

1.2. Karakteristike berzi

- OD POSTANKA RADA BERZI, **INTERNI ORGANI BERZE PRATE SVAKU RIJEČ I POKRET BERZANSKIH TRGOVACA, TAKO DA JEDNOM DATA RIJEČ U TRGOVINI NIJE MOGLA BITI POVUČENA**
- KASNIJE SU SNIMANI TELEFONI UČESNIKA, A DANAS SE KAMERAMA PRATI **CJELOKUPNO POSLOVANJE BERZI**

1.2. Karakteristike berzi

- **BERZE** IMAJU I ŠIRE DRUŠTVENE REGULATONE ORGANE, KOJI **KONTROLIRAJU RAD BERZI**
- OVO IZ RAZLOGA ŠTO **BERZE** UTJEČU NA POSLOVANJE UKUPNE NACIONALNA EKONOMIJE

1.2. Karakteristike berzi

- **BERZE**

- U VRIJEME PROSPERITETA IMAJU POZITIVNE – STABILIZIRAJUĆE UTJECAJE, A
- U KRIZAMA MOGU IMATI IZUZETNO NEGATIVNE - DESTABILIZIRAJUĆE UTJECAJE NA POSLOVANJE CIJELE NACIONALNE EKONOMIJE

1.2. Karakteristike berzi

- **BRZ I EFIKASAN RAZVOJ BERZE I BERZANSKOG POSLOVANJA**
 - ŠIRI TRŽIŠNU PRIVREDU, I
 - IMA BLAGOTVORAN UTJECAJ NA ROBNO I FINANCIJSKO TRŽIŠTE, UKLJUČIVO I TRŽIŠTA KOJA SU U RAZVOJU I TRANZICIJI, KAO ŠTO JE TRŽIŠTE BOSNE I HERCEGOVINE

1.3. Nastanak i razvoj berzi

- **TRGOVINA, ODNOSNO RAZMJENA DOBARA, KAO PRVI POJAVNI OBLIK TRGOVANJA, VEZANA JE ZA SAM POČETAK RAZVOJA LJUDSKE CIVILIZACIJE U PRVOBITNOJ LJUDSKOJ ZAJEDNICI I SPADA U JEDNU OD NAJSTARIJIH LJUDSKIH AKTIVNOSTI**

1.3. Nastanak i razvoj berzi

- **POJAVA PRVIH TRŽIŠTA SE VEZUJE ZA POJAVU I UPOTREBU NOVCA, KOJIM SU ELIMINIRANI BROJNI PROBLEMI KOJE JE SA SOBOM NOSILA NATURALNA RAZMJENA DOBARA**

1.3. Nastanak i razvoj berzi

- **SMATRA SE DA PRVA UPOTREBA RAZLIČITIH PREDMETA KAO SREDSTAVA PLAĆANJA ZAPOČINJE NEKOLIKO STOLJEĆA PRIJE NOVE ERE**

1.3. Nastanak i razvoj berzi

- **POSTOJE TRAGOVI DA SU SE JOŠ U DREVNOM VAVILONU, U PERIODU OD VII DO V STOLJEĆA PRIJE NOVE ERE, OBAVLJALI POSLOVI KOVANJA I RAZMJENA NOVCA, PA ČAK I POZAJMLJIVANJE**

1.3. Nastanak i razvoj berzi

- U ANTIČKOJ GRČKOJ JE SVAKI GRAD - DRŽAVA IMAO SVOJ **NOVAC**
- U TO SU VRIJEME BILI VEOMA AKTIVNI "POSREDNICI", KOJI SU OBAVLJALI **RAZMJENU** RAZLIČITIH VALUTA FORMIRAJUĆI **MEĐUVALUTNU VRIJEDNOST** (U DANAŠNJEM SMISLU DEVIZNI TEČAJ)

1.3. Nastanak i razvoj berzi

- DALJNI RAZVOJ, UTEMELJEN NA ISKUSTVIMA ANTIČKE GRČKE, POSEBNO JE DOBIO NA **INTENZITETU** U VRIJEME RIMSKOG CARSTVA, KADA SE SVE VIŠE **ŠIRE POSLOVI**
 - TRGOVINE I PLATNOG PROMETA, I
 - DAVANJA POZAJMICA - KREDITIRANJA UZ VISOKE KAMATE

1.3. Nastanak i razvoj berzi

- **RASPADOM RIMSKOG CARSTVA DOLAZI DO ZASTOJA U RAZVOJU TRŽIŠTA**
- **U SREDNJEM VIJEKU, U NIZU RAZNIH NEGATIVNIH POJAVA KOJE SU GA PRATILE, BILJEŽE SE I PRVE PRIJEVARE, ŠPEKULACIJE I KRIVOTVORENJE NOVCA, KOJIMA SU SE VLASTODRŠCI BOGATILI**

1.3. Nastanak i razvoj berzi

- **DALJNJIM RAZVOJEM TRGOVINE I ZANATSTVA DOLAZI DO RAZVOJA ODREĐENIH **BANKARSKIH POSLOVA**, KAO ŠTO SU**
 - **DEPOZITNI POSLOVI, I**
 - **KREDITNI POSLOVI**

1.3. Nastanak i razvoj berzi

- U XIV STOLJEĆU NASTAJE **MJENICA**, KAO JEDAN OD **PRVIH VRIJEDNOSNIH PAPIRA**
- U POČETKU SE **PREVASHODNO KORISTILA KAO INSTRUMENT PLAĆANJA**, A MANJE KAO **INSTRUMENT OBEZBEĐENJA NAPLATE**

1.3. Nastanak i razvoj berzi

- **POČECI ORGANIZIRANOG TRGOVANJA, ČIJI JE SINONIM "BERZA", DATIRAJU OD POČETKA XV STOLJEĆA**
- **PO JEDNOJ GRUPI AUTORA, POJAM "BERZA" POTJEČE OD RIJEČI "VAN DER BEURSE", ŠTO JE IME BELGIJSKE BANKARSKE PATRICIJSKE PORODICE IZ BRIŽA**

1.3. Nastanak i razvoj berzi

- **ISPRED NJIHOVE KUĆE SU SE U SREDNJEM VIJEKU SASTAJALI TRGOVCI NOVCEM**
- **NA NJIHOVOM LOKALU ISPRED KUĆE, KOJI JE BIO MJESTO SASTANKA TRGOVACA, NALAZIO SE GRB KOJI JE IMAO OBLIK KESE (*KESA - lat. BURSA*)**

1.3. Nastanak i razvoj berzi

- IMAJUĆI U VIDU **MJESTO** GDJE SE TRGOVCI SASTAJU, KAO I NAVEDENI GRB, **TRGOVCI** SU MJESTO SVOJIH SASTANAKA NAZVALI **BURZA**
- SMATRA SE DA JE PO TOME GRBU I POMENUTOJ PORODICI BERZA I DOBILA IME

1.3. Nastanak i razvoj berzi

- PREMA DRUGOJ VERZIJI, POJAM „**BERZA**” POTJEČE OD FRANCUSKE RIJEČI „**BOURSE**“, KOJA JE OZNAČAVALA **MJESTO** GDJE SU SE SASTAJALI TRGOVCI JOŠ POČETKOM XV STOLJEĆA
- **PRVA TEORIJA ČINI SE VJERODOSTOJNIJOM**

1.3. Nastanak i razvoj berzi

- SMATRA SE DA JE **PRVA ORGANIZIRANA BERZA** OSNOVANA U **ANVERSU** (BELGIJA) 1460. GODINE, **DRUGA** U **PARIZU** 1563. (**BOURSE DE VALEURS**) I **TREĆA** U **LONDONU** 1566. GODINE (**ROYAL EXCHANGE**)

1.3. Nastanak i razvoj berzi

- **INTENZIVAN RAZVOJ BERZI NASTAJE POSLIJE INDUSTRIJSKE REVOLUCIJE, POČETKOM XIX STOLJEĆA, ZAHVALJUJUĆI PREVASHODNO ...**

1.3. Nastanak i razvoj berzi

- **EKSPANZIJI I RAZVOJU INDUSTRIJSKE
PROIZVODNJE**
- **JAČANJU SAOBRAĆAJA**
- **POVEĆANJU ZAPOSLENOSTI**
- **I**
- **RAZVOJU TRGOVINE**

1.3. Nastanak i razvoj berzi

- **RAZVOJ MASOVNE PROIZVODNJE**
TRAŽIO JE MOGUĆNOSTI ZA DODATNO
FINANCIRANJE, PA DOLAZI DO
 - **KREIRANJA RAZLIČITIH VRSTA**
VRIJEDNOSNIH PAPIRA, I
 - **OSNIVANJA BERZI U MNOGIM**
ZEMLJAMA

1.3. Nastanak i razvoj berzi

- **ISTOVREMENO SE ZNAČAJNA PAŽNJA POKLANJA I USAVRŠAVANJU REGULATIVE RADI OČUVANJA POVJERENJA I SIGURNOSTI UČESNIKA NA TRŽIŠTU**

1.3. Nastanak i razvoj berzi

- U XIX STOLJEĆU **SVJETSKU BERZANSKU TRGOVINU** PREDVODILA JE **VELIKA BRITANIJA** KAO **NAJJAČA INDUSTRIJSKA I VOJNA SILA SVIJETA**, A **NAJPOZNATIJE SVJETSKE BERZE BILE SU SMJEŠTENE U LONDONU, LIVERPULU I MANČESTERU**

1.3. Nastanak i razvoj berzi

- **DVADESETO STOLJEĆE JE STOLJEĆE NAJVEĆE EKSPANZIJE BERZI, A KORMILO U BERZANSKOJ INDUSTRIJI PREUZIMAJU SAD**
- **NAKON PRVOG SVJETSKOG RATA PRIMAT U TRGOVANJU IMAJU SAD, A NJUJORK (NEW YORK) POSTAJE NAJVEĆI SVJETSKI BERZANSKI CENTAR**

1.3. Nastanak i razvoj berzi

- **VELIKA FINANCIJSKA KRIZA 1929-1933. JE U ZNAČAJNOJ MJERI UZDRMALA BERZANSKA TRŽIŠTA**
- **MEĐUTIM, EKSPANZIJOM VOJNE INDUSTRIJE, PRIJE I TOKOM DRUGOG SVJETSKOG RATA DOŠLO JE DO PONOVRNOG OPORAVKA BERZANSKIH TRŽIŠTA**

1.3. Nastanak i razvoj berzi

- **NAKON DRUGOG SVJETSKOG RATA DOLAZI DO INTENZIVNOG RAZVOJA BERZI U MNOGIM ZEMLJAMA SVIJETA, U ČEMU SU POSEBNO PREDNJAČILI JAPAN, NJEMAČKA, FRANCUSKA, INDIJA, ZEMLJE JUGOISTOČNE AZIJE I ZEMLJE LATINSKE AMERIKE**

1.3. Nastanak i razvoj berzi

- **OD POČETKA DEVEDESETIH GODINA XX STOLJEĆA U INTENZIVNI PROCES OSNIVANJA BERZI UKLJUČUJU SE KINA I SVE BIVŠE SOCIJALISTIČKE ZEMLJE**

1.4. Vrste berzi

- **BERZE SE DIJELE PREMA KRITERIJIMA:**
 - NAČIN NASTANKA
 - MJESTU GDE SE OBAVLJA PROMET
 - STRUKTURA VLASNIŠTVA
 - PREDMET TRGOVINE
 - RAZNOVRSNOST TRGOVINE
 - BROJ ČLANOVA
- PREDMETA

1.4. Vrste berzi

- **BERZE SE PREMA NAČINU NASTANKA
DIJELE NA:**
 - **SPONTANE BERZE**
 - **I**
 - **BERZE OSNOVANE TEMELJEM
ZAKONA**

1.4. Vrste berzi

- **PRVE BERZE** NASTALE SU SPONTANO I BEZ POSTOJANJA PRAVNE REGULATIVE
- **SAVREMENE BERZE** SU NASTALE TEMELJEM ZAKONA KOJI REGULIRAJU NJIHOVO OSNIVANJE I POSLOVANJE

1.4. Vrste berzi

- **OVISNO OD MJESTA GDE SE OBAVLJA PROMET RAZLIKUJE SE**
 - **BERZANSKO TRGOVANJE**
 - **I**
 - **VANBERZANSKO TRGOVANJE**

1.4. Vrste berzi

- **ORGANIZIRANO TRŽIŠTE**
 - **OMOGUĆAVA SUSRETANJE PONUDE I POTRAŽNJE, I**
 - **FORMIRANJE CIJENE BERZANSKE ROBE NA ODREĐENOM PROSTORU, U ODREĐENO VRIJEME, UZ POŠTOVANJE PRECIZNO UTVRĐENIH PRAVILA TRGOVANJA**

1.4. Vrste berzi

- **ORGANIZIRANO** **TRŽIŠTE**
PODRAZUMIJEVA DA SE BERZANSKI
POSLOVI ZAKLJUČUJU NA
CENTRALNOM MJESTU BERZE KOJE SE
NAZIVA **RUPA ILI PIT**, GDJE SE NA
KLASIČAN NAČIN ILI PUTEM
KOMPJUTERA ZA PRIJEM NALOGA ...

1.4. Vrste berzi

- **VRŠI UPARIVANJE NALOGA PONUDE I POTRAŽNJE, I**
- **ZAKLJUČUJU BERZANSKI POSLOVI IZMEĐU BROKERA KAO PREDSTVNIKA KUPACA I PRODAVACA BERZANSKIH MATERIJALA**

1.4. Vrste berzi

- IZ OVOGA SLIJEDI DA JE **NEORGANIZIRANO TRŽIŠTE**, TRGOVINA IZVAN BERZE ODNOSNO MJESTA NA BERZI NA KOME SE ZAKLJUČUJU BERZANSKI POSLOVI

1.4. Vrste berzi

- **VANBERZANSKO TRŽIŠTE
(VANBERZANSKA TRGOVINA) OBAVLJA
SE**
 - **U HODNIKU BERZE, ISPRED I U
NEPOSREDNOJ BLIZINI BERZE, ILI**
 - **IZMEĐU BROKERA I DILERA NA BILO
KOM MJESTU VAN BERZE**

1.4. Vrste berzi

- **TRGOVINA SE OBAVLJA**
 - NA BAZI PROPISANE BERZANSKE TEHNOLOGIJE, I
 - SAČINJAVAJU IZVJEŠTAJI O TRGOVANJU KOJI SU RELEVANTNI ZA OCJENU UKUPNIH BERZANSKIH KRETANJA

1.4. Vrste berzi

- **BERZE SE PREMA STRUKTURI VLASNIŠTVA DIJELE NA:**
 - **JAVNOPRAVNE BERZE**
 - **PRIVATNOPRAVNE BERZE**
 - **MJEŠOVITE BERZE**

1.4. Vrste berzi

- **JAVNOPRAVNE BERZE OSNIVA DRŽAVA**
- **DRŽAVA JE VLASNIK BERZE, POD NJENIM UTJECAJEM I KONTROLOM JE UPRAVLJANJE BERZOM I TO SU BERZE KONTINENTALNOG TIPA (“FRANCUSKI, ROMANSKI TIP BERZE“)**

1.4. Vrste berzi

- **DRŽAVA** POSTAVLJA ČLANOVE I MENADŽMENT BERZE, S TIM DA BROJ ČLANOVA BERZE NIJE FIKSAN, OVISI OD PERCEPCIJE VLASNIKA
- **BANKE** NE MOGU BITI ČLANOVI OVE VRSTE BERZI

1.4. Vrste berzi

- **PRIVATNOPRAVNE BERZE POSLUJU KAO**

- **PRIVATNA (NAJČEŠĆE DIONIČARSKA, A MOGU BITI I DRUŠTVA S OGRANIČENOM ODGOVORNOŠĆU – D.O.O.)**
- **DRUŠTVA PRAVNIH I FIZIČKIH OSOBA, KOJA ISPUNJAVAJU ZAKONSKE UVJETE**

1.4. Vrste berzi

- **BROJ ČLANOVA JE FIKSAN, ODNOSNO ODREĐEN FIKSNOM VELIČINOM**
- **BANKE NE MOGU BITI ČLANOVI OVIH BERZI**

1.4. Vrste berzi

- **NOVI ČLAN SE MOŽE POSTATI SAMO KUPOVINOM MJESTA OD STAROG ČLANA ILI PRIRODNOM SMRĆU RANIJEG ČLANA**
- **OSNIVAČI KOJI ULAŽU IMOVINU SU VLASNICI BERZE, A NE DRŽAVA I NEMA PRAVA UPRAVLJANJA U OVIM BERZAMA**

1.4. Vrste berzi

- **NA OVAJ SU NAČIN ORGANIZIRANE ANGLOSAKSONSKE BERZE (SAD I V. BRITANIJA)**
- **DRŽAVA NA OVE BERZE DJELUJE PREKO ZAKONA I REGULATORNIH TIJELA**

1.4. Vrste berzi

- **MJEŠOVITE BERZE**, KAKO I SAM NAZIV KAŽE, PREDSTAVLJAJU **MJEŠAVINU KONTINENTALNOG I AGLOSAKSONSKOG TIPA BERZE**
- **BERZE** OVOG TIPA ZAKONOM OSNIVA DRŽAVA KOJA ORGANIZIRA KONTROLU RADA BERZI

1.4. Vrste berzi

- **ČLANOVI BERZI I ORGANI UPRAVLJANJA BERZOM SU BANKE I DRUGE FINANCIJSKE INSTITUCIJE**
- **BROJ ČLANOVA BERZE NIJE OGRANIČEN**

1.4. Vrste berzi

- O PRIJEMU NOVIH ČLANOVA ODLUČUJU OSNIVAČI, ODNOSNO VLASNICI BERZE
- POSLOVNU POLITIKU, PLANOVE I TEHNOLOGIJU BERZANSKOG RADA UTVRĐUJU I VODE NJENI **OSNIVAČI**, ODNOSNO ČLANOVI, A TO SU **BANKE I DRUGE FINANCIJSKE ORGANIZACIJE**

1.4. Vrste berzi

- **NA OVAJ NAČIN ORGANIZIRANE SU BERZE U NJEMAČKOJ I ZEMLJAMA KOJE SU BLISKE NJEMAČKOJ (AUSTRIJA, ŠVICARSKA, ZEMLJE BENELUKSA I SKANDINAVSKE ZEMLJE)**

1.4. Vrste berzi

- **BERZE SE PREMA PREDMETU TRGOVINE DIJELE NA:**
 - **ROBNE - PRODUKTNE BERZE (ROBE I USLUGE)**
 - **NOVČANE BERZE (NACIONALNI NOVAC I DEVIZE), I**
 - **BERZE KAPITALA, ODNOSNO EFEKTNE BERZE (DIONICE/AKCIJE I OBVEZNICE)**

1.4. Vrste berzi

- ČESTO SE U TEORIJI I PRAKSI POMINJU SAMO **DVIJE VRSTE BERZI:**
 - **ROBNE BERZE**
 - **I**
 - **FINANCIJSKE BERZE**

1.4. Vrste berzi

- **BERZE SE PREMA RAZNOVRSNOSTI PREDMETA TRGOVINE DIJELE NA:**
 - **SPECIJALIZIRANE BERZE**
 - **I**
 - **MJEŠOVITE BERZE**

1.4. Vrste berzi

- **NA SPECIJALIZIRANIM BERZAMA TRGUJE SE JEDNOM VRSTOM ROBE (NAFTA, OBOJENI METALI, VUNA, SVILA, KAFA...)**
- **KOD MJEŠOVITIH BERZI NA ISTOJ BERZI SE TRGUJE ROBOM, EFEKTIMA I DERIVATIMA**

1.4. Vrste berzi

- **BERZE SE PREMA ROKU DOSPJEĆA FINANCIJSKIH INSTRUMENTATA KOJI SU PREDMET TRGOVINE DIJELE NA:**
 - **TRŽIŠTE NOVCA**
 - **I**
 - **TRŽIŠTE KAPITALA**

1.4. Vrste berzi

- **TRŽIŠTE NOVCA** OBUHVATA SVE FINACIJSKE TRANSAKCIJE S FINACIJSKIM INSTRUMENTIMA ČIJI JE ROK DOSPJEĆA DO JEDNE GODINE
- **TRŽIŠTE KAPITALA** TRGUJE FINACIJSKIM INSTRUMENTIMA S DOSPJEĆEM DUŽIM OD JEDNE GODINE

1.4. Vrste berzi

- **RAZLIKA IZMEĐU**
 - **TRŽIŠTA NOVCA**
 - **I**
 - **TRŽIŠTA KAPITALA**
- NIJE UVIJEK SASVIM JASNA**

1.4. Vrste berzi

- **DUGOROČNE INSTRUMENTE MOGUĆE JE PRODATI U ROKU KRAĆEM OD JEDNE GODINE**
- **PORED TOGA U POSLJEDNJOJ GODINI NJIHOV ROK DOSPJEĆA JE ZAPRAVO ISPOD JEDNE GODINE**

1.4. Vrste berzi

- **BERZA EFEKATA** JE SPECIJALIZIRANO TRŽIŠTE KAPITALA NA KOME SE VRŠI KUPOPRODAJA PAPIRA OD VRIJEDNOSTI KAPITALNOG KARAKTERA, KOJI SE IZ TIH RAZLOGA I NAZIVAJU EFEKTIMA, KOJE PREDSTAVLJA ...

1.4. Vrste berzi

- POLIGON ZA PORTFOLIO IGRU
- |
- NAJZNAČAJNIJI SEGMENT
FINANCIJSKIH TRŽIŠTA U SMISLU
EFIKASNE ALOKACIJE KAPITALA

1.4. Vrste berzi

- **BERZE SE SA ASPEKTA PRIRODE BERZANSKIH MATERIJALA MOGU PODIJELITI NA:**
 - **TRŽIŠTA VLASNIČKIH INSTRUMENATA**
 - **I**
 - **TRŽIŠTA DUGOVNIH FINANCIJSKIH INSTRUMENATA**

1.4. Vrste berzi

- **NA TRŽIŠTIMA VLASNIČKIH INSTRUMENTATA REALIZIRA SE PROMET RAZLIČITIH VRSTA DIONICA**
- **U OKVIRU TOGA SE ODVIJA KORPORATIVNO UPRAVLJANJE PREDUZEĆIMA**

1.4. Vrste berzi

- **NA TRŽIŠTIMA DUGOVNIH FINANCIJSKIH INSTRUMENTATA ODVIJA SE PROMET**
 - **RAZLIČITIH FORMI KREDITA S ODREĐENIM ROKOVIMA DOSPJEĆA I CIJENOM (KAMATOM) ...**

1.4. Vrste berzi

- I
- **VRIJEDNOSNIH PAPIRA (OBVEZNICE, HIPOTEKARNE ZALOŽNICE, TREZORSKI ZAPISI, KOMERCIJALNI VRIJEDNOSNI PAPIRI...)**

1.4. Vrste berzi

- **PREMA VRSTI AKTIVE, TRŽIŠTA SE MOGU PODIJELITI NA:**
 - **TRŽIŠTA OSNOVNIM VRIJEDNOSNIM PAPIRIMA (DUŽNIČKIM ILI VLASNIČKIM), I**
 - **TRŽIŠTA IZVEDENIM VRIJEDNOSNIM PAPIRIMA (DERIVIRANA TRŽIŠTA NA KOJIMA SE TRGUJE DERIVATIMA)**

1.4. Vrste berzi

- **S ASPEKTA REDOSLIJEDA EMISIJE, RAZLIKUJU SE:**
 - **PRIMARNA TRŽIŠTA (NA KOJIMA SE PRVI PUT EMITIRAJU I PRODAJU VRIJEDNOSNI PAPIRI), I**
 - **SEKUNDARNA TRŽIŠTA (NA KOJIMA SE OBAVLJA DRUGA I SVAKA NAREDNA KUPOPRODAJA VEĆ EMITIRANIH VRIJEDNOSNIH PAPIRA)**

1.4. Vrste berzi

- **S ASPEKTA PLAĆANJA I ISPORUKE ROBE, ODNOSNO FINANCIJSKE AKTIVE, RAZLIKUJU SE:**
 - **PROMPTNA TRŽIŠTA (ROK ZA SALDIRANJE JE NAJČEŠĆE DO PET DANA),**
 - **ODNOSNO ...**

1.4. Vrste berzi

...

- **TERMINSKA TRŽIŠTA (ROKOVI OVISE OD UGOVORA KUPCA I PRODAVCA, A NAJČEŠĆE SU 90 DANA, IZUZETNO DO JEDNE GODINE)**

1.4. Vrste berzi

- **BERZE SE PO NAČINU RASPOLAGANJA OSTVARENIM PROFITOM DIJELE NA:**
 - **PROFITNE BERZE**
 - **I**
 - **NEPROFITNE BERZE**

1.4. Vrste berzi

- **PROFITNE BERZE DIJELE PROFIT, ODNOSNO GODIŠNJU DIVIDENDU VLASNICIMA PREMA ULOŽENOM KAPITALU I TO JE NAJČEŠĆE OSOBINA ANGLOSAKSONSKIH BERZI**

1.4. Vrste berzi

- **NEPROFITNE BERZE NASTOJE OSTVARITI PROFIT, ALI GA NE DIJELE ČLANOVIMA BERZE, NEGO GA INVESTIRAJU U POBOLJŠANJE KADROVSKIH, TEHNOLOŠKIH, PROSTORNIH I ORGANIZACIJSKIH UVJETA RADA BERZE**
- **OVAJ TIP POSLOVANJA IMAJU KONTINENTALNE I MJEŠOVITE BERZE**

1.4. Vrste berzi

- **BERZE SE PO NAČINU RADA DIJELE NA:**
 - **KLASIČNE BERZE**
 - **I**
 - **ELEKTRONSKE BERZE**

1.4. Vrste berzi

- **NA KLASIČNIM BERZAMA SE TRGUJE, PO UNAPRIJED POZNATIM, DIREKTNIM GLASOVIMA, ZNAKOVIMA I POKRETIMA KOJE SPROVODE BERZANSKI TRGOVCI I TO U MJESTU BERZE ZA TRGOVANJE OZNAČENOM KAO PIT ILI RUPA**

1.4. Vrste berzi

- **ELEKTRONSKE BERZE**
 - RADE POTPUNO KOMPJUTERIZIRANO I AUTOMATIZIRANO
 - PO UNAPRIJED ODABRANOM MODELU ELEKTRONSKE TRGOVINE

1.4. Vrste berzi

- **KOD ELEKTRONSKIH BERZI TRGUJE SE ELEKTRONSKI NA SAMOJ BERZI ILI NA DALJINU, POSEBNO KOD PLASIRANJA BERZANSKIH NALOGA ZA KUPOVINU I PRODAJU**

1.4. Vrste berzi

- **KOD ELEKTRONSKIH BERZI**

- **KOTACIJA**

- **INFORMIRANJE, I**

- **TRGOVANJE**

**SE OBAVLJA UZ POMOĆ KOMPJUTERA,
TELEKOMUNIKACIJSKIH UREĐAJA I
INTERNETA, A **BERZA RADI 24 SATA****

1.4. Vrste berzi

- **BERZE SE PO TRŽIŠNOM DOMETU, ODNOSNO S ASPEKTA PORIJEKLA UČESNIKA U TRANSAKCIJAMA NA BERZI, DIJELE NA:**
 - **DOMAĆE BERZE, I**
 - **MEĐUNARODNE BERZE**

1.4. Vrste berzi

- **DOMAĆE BERZE OBUHVATAJU ONE ROBNE I FINANCIJSKE TRANSAKCIJE KOJE SE ODVIJAJU IZMEĐU UČESNIKA KOJI SU IZ ZEMLJE U KOJOJ JE TRANSAKCIJA OBAVLJENA**

1.4. Vrste berzi

- **MEĐUNARODNE BERZE**
PODRAZUMIJEVAJU DA U NJIHOVIM
TRANSAKCIJAMA KUPOVINE I PRODAJE,
PORED DOMAĆIH, UČESTVUJU I STRANE
OSOBE KAO NEREZIDENTI

1.4. Vrste berzi

- **SVE VELIKE BERZE U SVIJETU DANAS SU MJESTA GDJE SE, PORED DOMAĆIH, OBAVLJA I VELIKI BROJ MEĐUNARODNIH TRANSAKCIJA TAKO DA JE TEŠKO NAPRAVITI RAZLIKU IZMEĐU **DOMAĆIH I MEĐUNARODNIH BERZI****

1.4. Vrste berzi

- **MEĐUNARODNE BERZE OMOGUĆAVAJU**
 - **GLOBALIZACIJU I EFIKASNU ALOKACIJU ROBE, NOVCA I KAPITALA, I**
 - **ZNAČAJNE TRANSFERE KAPITALA U ONE ZEMLJE ČIJA PREDUZEĆA (PO PRAVILU ZBOG JEFTINE RADNE SNAGE) BILJEŽE VISOKE STOPE PRINOSA**

1.4. Vrste berzi

- TA TZV. **”RASTUĆA“ FINANCIJSKA TRŽIŠTA** (PRIMJERICE KINA, BRAZIL, RUSIJA, INDIJA, HONG KONG, JUŽNA KOREJA, TAJVAN, SINGAPUR, MEKSIKO, ČILE...) MOGU PREDSTAVLJATI ZNAČAJAN KATALIZATOR
 - VEĆIH STRANIH INVESTICIJA, I
 - VIŠIH STOPA PRIVREDNOG RASTA TIH ZEMALJA

1.4. Vrste berzi

- U PROCESU GLOBALIZACIJE POSEBNU ULOGU IMAJU **MEĐUNARODNE BERZE**
- EMITENTI, INVESTITORI I FINANCIJSKE INSTITUCIJE VIŠE **NISU OGRANIČENE NA DOMAĆE FINANCIJSKO TRŽIŠTE**
- TRŽIŠTE I, SLJEDSTVENO, KONKURENCIJA POSTALI SU **GLOBALNI**

1.4. Vrste berzi

- **GLOBALIZACIJA** PREDSTAVLJA INTEGRIRANJE FINANCIJSKIH TRŽIŠTA ŠIROM SVIJETA U GLOBALNO MEĐUNARODNO FINANCIJSKO TRŽIŠTE

1.4. Vrste berzi

- ZBOG TOGA JE **POZNAVANJE** SVJETSKIH FINANCIJSKIH TRŽIŠTA DANAS ZNAČAJNIJE NEGO IKADA
- PREDSTAVLJA NEOPHODAN DIO KORPUSA ZNANJA SVAKOG KO ŽELI RADITI U OBLASTI **FINANCIJA**

1.4. Vrste berzi

- **GLOBALNE BERZE**
 - POSLUJU PO PROPISIMA ZEMLJE BERZE NA KOJOJ SE TRGUJE,
 - **ALI SE**
 - PRAVILA TRGOVINE SVE VIŠE STANDARDIZIRAJU NA GLOBALNOM NIVOU

1.4. Vrste berzi

- **DEFICITARNI SEKTOR** IMA TEŽNJU ZA PRIKUPLJANJEM FINANCIJSKIH SREDSTAVA VAN DOMAĆEG FINANCIJSKOG TRŽIŠTA DA BI
 - PRISTUPIO VEĆIM KOLIČINAMA RASPOLOŽIVOG NOVCA I KAPITALA
 - EVENTUALNO JEFTINIJE DOŠAO DO FINANCIJSKIH SREDSTAVA...

1.4. Vrste berzi

...

- DIVERZIFICIRAO RIZIK IZVORA FINANCIRANJA
- SMANJIO RIZIK NEŽELJENOG KORPORATIVNOG PREUZIMANJA, I
- STEKAO GLOBALNU PROMOCIJU

1.4. Vrste berzi

- **SUFICITARNI SEKTOR TEŽI INVESTIRATI VAN DOMAĆEG TRŽIŠTA DA BI**
 - **OBEZBJEDIO MEĐUNARODNU DIVERZIFIKACIJU, I**
 - **MAKSIMIZACIJU PRINOSA NA DATOM NIVOU RIZIKA**

1.4. Vrste berzi

- NA **GLOBALIZACIJU** SU ZNAČAJNO UTJECALI **STABILIZACIJA CIJENA, KAMATA I TEČAJEVA** U POSLJEDNJIM DECENIJAMA

1.4. Vrste berzi

- **NA OSNOVU TOGA JE DOLAZILO DO**
 - **SMANJIVANJA INFLATORNIH**
 - **I**
 - **VALUTNIH RIZIKA**

**KAO STUBOVA INFORMATIVNE
ASIMETRIJE NA SVJETSKOM
FINANCIJSKOM TRŽIŠTU**

1.4. Vrste berzi

- **ZABRANE KOJE SU POSTAVLJANE STRANIM UČESNICIMA NA FINANCIJSKIM TRŽIŠTIMA **NESTAJU****
- **DANAS, U VEĆINI ZEMALJA, STRANE PRAVNE I FIZIČKE OSOBE NEMAJU BITNO RAZLIČITI TRETMAN**

1.4. Vrste berzi

- **NAJVEĆI DOPRINOS GLOBALIZACIJI DALA JE TEHNOLOGIJA I TO U NEKOLIKO DOMENA**
- **KOMPJUTERIZIRANE TRGOVAČKE MREŽE OMOGUĆILE SU KONCENTRACIJU PONUDE I POTRAŽNJE NA VELIKOJ MEĐUSOBNOJ UDALJENOSTI UČESNIKA**

1.4. Vrste berzi

- **KOMPJUTERSKA TEHNOLOGIJA** JE OMOGUĆILA ZNATNO JEDNOSTAVNIJE, JEFTINIJE I BRŽE FINANCIJSKE **BENČMARKING** (*BENCHMARKING*) **ANALIZE** (USPOREĐUJE SVOJE POSLOVNE PROCESE I MJERENJA IZVEDBE S NAJBOLJIM REZULTATIMA I NAJBOLJE PRAKSE IZ DRUGIH TVRTKI)

1.4. Vrste berzi

- **SATELITSKE KOMUNIKACIJE**
OMOGUĆILE SU TRENUTAN PRIJENOS
INFORMACIJA
- **INTERNET OSIGURAVA**
 - **JEDNOSTAVNO I BRZO PRIKUPLJANJE**
BITNIH INFORMACIJA, I
 - **IZDAVANJE TRGOVAČKIH NALOGA**

1.4. Vrste berzi

- **GLOBALIZACIJU JE PODSTAKAO I SVE VEĆI UTJECAJ INSTITUCIONALNIH INVESTITORA**
- **VELIKI FINANCIJSKI INVESTITORI SU IMALI PRIRODNU POTREBU DA**
 - **GLOBALNO INVESTIRAJU, I**
 - **PRIKUPLJAJU FINANCIJSKA SREDSTVA**

1.4. Vrste berzi

- **INSTITUCIONALNI INVESTITORI SU MOGLI ANGAŽIRATI VRHUNSKE FINANCIJSKE ANALITIČARE, SPOSOBNE**
 - **MINIMIZIRATI INFORMATIVNU ASIMETRIJU NA MEĐUNARODNOM FINANCIJSKOM TRŽIŠTU ...**

1.4. Vrste berzi

- **... I DA SE**
- **POSREDNO ILI NEPOSREDNO, I UZ RELATIVNO MALE TROŠKOVE UKLJUČE U GLOBALNI FINANCIJSKI SISTEM**

1.4. Vrste berzi

- **VELIČINA BERZANSKIH TRŽIŠTA U SVIJETU JE VEOMA RAZLIČITA I MOŽE SE MJERITI:**
 - **TRŽIŠNOM KAPITALIZACIJOM**
 - **OBIMOM PROMETA, I**
 - **BROJEM LISTINGOVANIH VRIJEDNOSNIH PAPIRA**

1.4. Vrste berzi

- U SVIJETSKIM RAZMJERAMA **DOMINANTNO** MJESTO PO SVA TRI PARAMETRA IMAJU NJUJORŠKA BERZA, NASDAQ, LONDONSKA BERZA, TOKIJSKA BERZA, EURONEXT I FRANKFURTSKA BERZA

1.4. Vrste berzi

- **IAKO OVA TRADICIONALNO ZNAČAJNA TRŽIŠTA ODRŽAVAJU SVOJU VODEĆU POZICIJU, POSLJEDNJIH DECENIJA DOŠLO JE DO OSNIVANJA I RASTA ZNAČAJA BERZI U ZEMLJAMA U RAZVOJU I ZEMLJAMA U TRANZICIJI**